

Proizvodnja po inozemskih licencah

Normalen industrijski razvoj industrijsko nerazvitih držav je v prvih etapah značilen po tem, da uporabljajo izkušnje tehnično bolj razvitih držav v zelo velikem obsegu. Tako sodelovanje ni potrebno samo v začetnih etapah industrijskega razvoja, temveč tudi kasneje. Hkrati s razvojem proizvodnih zmogljivosti je potrebno vzgojiti strokovni kader, ki bo sposoben optimalno izkoristiti sedanje zmogljivosti in jih razvijati naprej v korak z inozemsko tehniko.

V prvi etapi našega industrijskega razvoja nismo imeli možnosti, da bi v znatni meri neposredno uporabljali izkušnje industrijsko bolj razvitih držav. Naš povojni razvoj se je opiral pretežno na svoje sile in izkušnje. Šele od l. 1952 smo začeli intenzivno uporabljati inozemske izkušnje. Sedanjo stopnjo razvoja naše industrije označuje mnogo hitrejši razvoj zmogljivosti, a zaostajanje kadrov in izkušenj. To dejstvo nas opozarja, da se nam intenzivneje uporabljamo inozemskih izkušenj vsiljuje kot najnost, ker je nastajanje domačih kadrov in izkušenj dolgotrajen proces. Praksa industrijsko bolj razvitih držav je, da stalno izmenjujejo izkušnje, to je, da kupujejo kakor tudi mi, a hkrati tudi da prodajajo. Industrijsko manj razvita država pa je še toliko bolj prisiljena, da si priskrbi izkušnje bolj razvitih držav.

Ker vedno ni dovolj, da si oskrbimo dokumentacijo in izkušnje bodisi zato, ker jih domača industrija ne more takoj realizirati, ali zato, ker ni gospodarskega opravičila, da bi jih v celoti izkoristili.

prihaja tudi do kooperacije z inozemsko industrijo.

Naša industrijska podjetja so odkupila licence in kooperirajo z inozemskimi proizvajalci v proizvodnji: motorjev, motornih vozil, traktorjev in kmetijskega orodja, gospodinjskih aparatov in izdelovanju zdravil. Kooperacija po teh licencah obsega nad 90 odstotkov obsega vseh kooperacij z inozemstvom.

Na podlagi ankete, ki je bila izvedena v podjetjih, ki proizvajajo po odkupljenih licencah in kooperirajo z inozemskimi proizvajalci, je mogoče ugotoviti, da se proizvodnja predmetov, ki so vezani na kooperacijo z inozemstvom, iz leta v leto skoraj podvojuje, to je, proizvodnja teh predmetov narašča mnogo hitreje kakor proizvodnja v posameznih industrijskih vejah.

Kljub hitremu porastu obsega proizvodnje pa se delež uvoženega materiala tako v vrednosti skupne proizvodnje kakor v vrednosti skupnega materiala postopoma znižuje. To pomeni, da ta industrija v celoti ne kaže težnje, da bi prešla v »montažno« industrijo. Ugotavlja pa se, da je hitrost osvajanja sorazmerno počasna. Zaradi počasne hitrosti osvajanja, a intenzivnejšega naraščanja proizvodnje prihaja tudi do velikega naraščanja množine uvoženega materiala. Znatno večji del proizvodov ima hitrejši tempo osvajanja, kakor znaša povprečje, ker vpliva na povprečje tudi povečanje izbire, kjer je odstotek uvoza v začetku velik. To splošno povprečno gibanje glede osvajanja, ni enako v vseh proizvajalnih skupinah, kar je razvidno tudi iz naslednje razpredelnice:

Strokovno združenje	Leto
Motorji in motorna vozila	1956
	1957
Strojgradnja	1956
	1957
Kmetijski stroji	1956
	1957
Kovinskopredelovalna industrija	1956
	1957
Ladjedelništvo	1956
	1957
Elektroindustrija	1956
	1957
Kemična industrija	1956
	1957

Skupna vrednost proizvodnega materiala	Vrednost uvoženega proizvodnega materiala	Razmerje med vrednostjo uvoženega in skupnega materiala
8.373,7	6.549	78,0
16.342,0	9.978	59,0
2.267	740	32,5
3.115	1.755	34,3
7.217,9	4.838,1	67,0
14.164,7	9.453,3	67,0
285,8	187,0	59,0
893,0	470,0	32,5
180	85,0	47,8
400	105	47,8
1.881	883	48,5
4.230	2.453	58,0
43,4	20,3	47,0
109,3	62,0	56,5

Vrednost domačega materiala je v razpredelnici izkazana po sedanjih tržnih cenah, vrednost uvoženega materiala pa po disparitetnem tečaju in koeficientu 1,5.

V skupnem uvozu v razpredelnici analiziranih izdelkov so zastopani motorji in motorna vozila, traktorji in kmetijska orodja s približno 77 odstotki. Če upoštevamo tudi še elektroindustrijo, tedaj znaša ta odstotek približno 90 odstotkov. Ti podatki nedvoumno kažejo, da imamo največje povečanje množine uvoza pri delih za motorje in motorna vozila, traktorje, traktorska orodja in kmetijske stroje, kar pomeni, da se razvija domača indu-

strija v duhu politike našega družbenega razvoja, do tako velikega uvoza pa prihaja tudi zaradi sedanjega stanja naših zmogljivosti in zaradi nastajanja pogojev za hitrejši gospodarski razvoj.

Da bi realizirali proizvodnjo, je v večini primerov potrebno posedeevati široko kooperacijo z domačimi proizvajalci. Razen tega je nujno, da domača podjetja kompletiramo, rekonstruiramo ter zgradimo tudi nove obrate. Naša podjetja so se posamezno lotila reševanja tehnološkega in proizvodnega procesa, pri čemer upoštevajo pretežno svoje možnosti. Dane možnosti za kooperacijo ne izkoriščajo dovolj,

dinamika obvladovanja proizvodnje po odkupljenih licencah je precej počasna, tako da po obsegu uvažamo mnogo več polizdelkov in delov, kakor bi se dogajalo to, če bi se kooperacija bolj razvijala. Podjetja razen tega ne dobijo pravočasno investicijskih sredstev, da bi se usposobila za obvladovanje proizvodnje po kupljeni dokumentaciji. Tako zaradi uvoza delov v znatni meri obremenjujejo plačilno bilanco. Nadaljnji razlog, da počasi obvladujejo proizvodnjo, je tudi gospodarsko spodbujanje podjetij v veljavnem gospodarskem sistemu, da uvažajo surovino, polizdelke in dele po licenčnih pogodbah, pri čemer izkoristijo beneficije nizkega uvoznega koeficienta.

V takem položaju niso naša podjetja, čeprav so kupovala licence zaradi obvladovanja proizvodnje v državi, dovolj pospeševala obvladovanje proizvodnje. Ugotovimo lahko, da v minulem razdobju nismo investirali dovolj sredstev in se trudili, da bi čim hitreje obvladali domačo proizvodnjo surovin in delov, tako da indeks naraščanja uvoženega materiala za reprodukcijo ni bil nižji od indeksa industrijske proizvodnje, ki se je naglo povečeval. Možnosti, da z obvladanjem proizvodnje po odkupljeni dokumentaciji in z nadomestitvijo uvoženih surovin z domačimi znatno zmanjšamo uvoz, so precej velike. Prav tako so velike možnosti, da povečamo izbero in izboljšamo kakovost izdelkov. Za obvladovanje proizvodnje po odkupljenih licencah podjetjem niso bila zagotovljena sredstva, podjetja pa niso bila tudi zadolžena, da bi čim hitreje obvladala dele, katerih proizvodnja v državi je gospodarsko opravičena. Višina uvoznega koeficienta je nasprotno spodbujala podjetja k večjemu obsegu kooperacije z inozemstvom. Pravilno reševanje navedenih problemov terja, da storimo ukrepe za hitrejšo obvladovanje proizvodnje in zmanjšanje uvoza. V ta namen bi morali izdelati potrebne analize gospodarskega razvoja tudi s stališča gospodarske opravičenosti kooperacije z inozemstvom in na njeni podlagi določiti proporce za tak razvoj;

določiti nosilce teh sredstev (po našem mnenju bi morala biti to ena izmed deurnih ustanov), s katero bodo gospodarska podjetja na temelju predloženih elaboratov sklepala posebne pogodbe. V teh pogodbah je treba določiti koliko, kakšnih sredstev in v kakšnem roku bodo dobila podjetja, kakor tudi obveznosti, ki jih prevzame podjetje glede obsega in prodaje proizvodnje, dinamike obvladovanja, penalov in druge obveznosti, ki izvirajo iz kreditiranja;

dajati privolitev za sklenitev pogodbe z kulturnih dejavnosti, za šolanje gospodarstvu mnenja organa, ki bi kompleksno ugotavljali: surovinsko osnovo, potrebe tržišča in zaposlitev zmogljivosti, angažiranje deviznih in dinarskih sredstev, stopnjo obvladovanja, rentabilnost, standardizacijo in tipizacijo;

da prevzame organ, ki odobrava sredstva za sklenitev pogodbe z domačimi podjetji, tudi vso evidenco realizacije pogodbe.

Mislimo, da bi z izvedbo teh ukrepov ustvarili pogoje za hitrejšo obvladovanje proizvodnje v državi, s tem pa tudi za zmanjšanje uvoza delov in reprodukcijskega materiala. Po drugi strani bi ustvarili tudi pogoje za povečanje domače proizvodnje.

Inž. Vladimir Savić